

Ryszard Krynicki: minimalizm haiku

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Barańczak, *Najmniej słów*, [w:] tegoż, *Przed i po. Szkice o poezji krajowej...*, Londyn 1988, s. 138–139. Cytat za: *Literatura współczesna "źle obecna" w szkole. Antologia tekstów literackich i pomocniczych dla klas maturalnych*, oprac. B. Chrzastowska, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991, s. 290-291.
- Źródło: Ryszard Krynicki, *Cóż z tego*.
- Źródło: Paweł Próchniak, *Krynicki: rana istnienia*, dostępny w internecie: <http://stronypoezji.pl/monografie/krynicki-rana-istnienia-notatki/>.
- Źródło: Czesław Miłosz, [w:] tegoż, *Haiku*.
- Źródło: Ryszard Krynicki, *Issa*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Kraków 2015, s. 151.
- Źródło: Czesław Miłosz, *Haiku*, Kraków 1992, s. 17.
- Źródło: <https://encyklopedia.pwn.pl>, <https://sjp.pwn.pl>.

Ryszard Krynicki: minimalizm haiku

Fragment pracy Pruimenboom zawierającej 11 haiku

Źródło: Hasegawa Settan, domena publiczna.

Paweł Próchniak

Krynicki: rana istnienia

Trzeba nie lada odwagi, by powierzyć świat słowom, by za te słowa i za oddany im świat wziąć odpowiedzialność. Wiersze autora *Szronu* nigdy się przed tą odpowiedzialnością nie uchylają. Jest w nich spokojna determinacja, odwaga, stałość. Są czyste i uczciwe. Nie dźwięczy w nich pewność podszyta pychą. Przyznają się do słabości. Z trudem odnajdują słowa. Bratają się z grozą bycia w świecie. Znają ból. Wiedzą, co to rozpacz. Uczą wytrwałości, skupienia, współczucia, czułości. Uczą uważnego istnienia.

Źródło: Paweł Próchniak, *Krynicki: rana istnienia*, dostępny w internecie: <http://stronypoezji.pl/monografie/krynicki-rana-istnienia-notatki/>.

Twoje cele

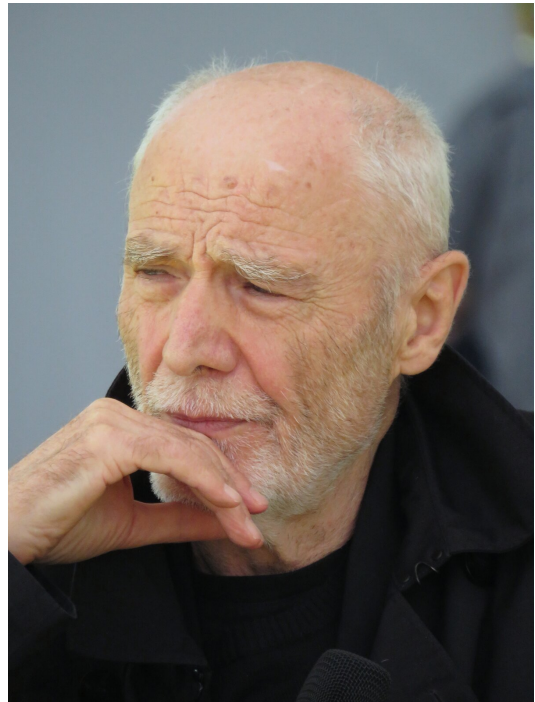
- Zapoznasz się z informacjami na temat twórczości Ryszarda Krynickiego.
- Dokonasz interpretacji utworów Ryszarda Krynickiego (haiku).

- Utrwalisz wiedzę na temat przedstawicieli Nowej Fali.
- Scharakteryzujesz gatunek wiersza haiku.

Przeczytaj

O autorze

Ryszard Krynicki urodził się w 1943 roku w Dolnej Austrii w obozie Wimberg, dokąd jego rodzice, Stanisław i Teofila z Diakowskich, zostali wywiezieni w czasie wojny na roboty przymusowe. Po wojnie Kryniccy zamieszkali w okolicach Gorzowa Wielkopolskiego. W latach 60. Ryszard Krynicki studiował filologię polską na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Debiutował w roku 1966 w czasopiśmie „Pomorze” utworami poetyckimi. Był związany z poznańską grupą poetycką Próby oraz z literatami skupionymi wokół pism „Nurt” i „Student”.

Ryszard Krynicki

Źródło: Mariusz Kubik, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Wraz ze Stanisławem Barańczakiem, Adamem Zagajewskim i Ewą Lipską zaliczany jest do poetów [Nowej Fali](#), których debiut przypadł na drugą połowę lat 60. i dla których

przeżyciem pokoleniowym stały się wydarzenia marcowe 1968 roku oraz grudniowe roku 1970. W 1975 roku Ryszard Krynicki był jednym z sygnatariuszy tzw. Memoriału 59, będącego protestem przeciwko zmianom w konstytucji PRL, w wyniku czego jego utwory do 1980 roku zostały objęte zakazem druku.

Od buntu do milczenia

Twórczość Ryszarda Krynickiego wyrosła z buntu przeciwko zniewoleniu języka przez totalitarną nowomowę. W swoich wczesnych utworach poeta próbował przede wszystkim przełamać schematy językowe narzucone przez otoczenie, wielokrotnie wybierając z jednej strony drogę walki z językiem kłamliwym i programowo mu obcym (*Język, to dzikie mięso*), a z drugiej strony drogę powolnego wyciszenia, milknięcia, dryfowania ku temu, co niewyraźne. We wczesnych wierszach Krynicki prezentował najczęściej postawę buntu wobec koszmaru rzeczywistości, jej chaosu i kryjącej się za nim pustki. Bohater jego utworów, czując się w tym świecie obco, chce wyrwać się z wszechogarniającego fałszu otaczającego go świata.

Z czasem poezja Krynickiego stała się wyciszona. Miejsce katastroficznych wizji, nasyconych bogactwem obrazów i środków stylistycznych, zajęły krótkie, nierzadko zaledwie kilkuwersowe formy. Ta poetycka asceza osiągnęła apogeum w wierszu *Biała plama*, który składa się jedynie z tytułu i dedykacji poecie Brunonowi Jasieńskiemu. Reszta utworu to właśnie „biała plama” trudna do jednoznacznego zinterpretowania, gdyż dająca wiele możliwości odczytania. To tak, jakby poezja Krynickiego została całkowicie oczyszczona z wszelkich ograniczeń i fałszu, jakby poeta porzucił bunt i wybrał drogę wręcz [mistycznego](#) milczenia i [kontemplacji](#).

Ryszard Krynicki podczas Miesiąca Spotkań Autorskich 2015 we Wrocławiu

Źródło: Rafał Komorowski, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Najmniej słów

Minimalistyczna poezja Ryszarda Krynickiego nie jest odpowiedzią na hasła „poezji ściśniętego gardła” i „najmniej słów”, znanych chociażby z programów Awangardy Krakowskiej czy antypoetyckiego stylu Tadeusza Różewicza. Stanisław Barańczak zwraca uwagę na głęboko religijny charakter ascezy słowa, którą uprawia Krynicki:

((Stanisław Barańczak

Najmniej słów

(...) tylko na podłożu religijnym postawa pokory i postawa dumy okazują się wzajemnie niesprzeczne. Motywacją pokory jest wiara: skoro obecność Boga odbija się w rzeczach tego świata, a każdy wiersz stanowi formę wzywania imienia Boga (i należy ją ograniczać do najniezbędniejszego minimum, aby nie wzywać imienia Boga nadaremno). Ale motywacją dumy jest także wiara: skoro obecność Boga w świecie nadaje sankcję naszej solidarności z bliźnimi, a solidarność poety wyraża się poprzez słowo – zatem rola poezji, broniącej bezbronnych, jest szczególnie zobowiązująca (i zobowiązuje, między innymi, do czynienia ze słów takiego użytku, aby każdy wiersz stanowił poręczne narzędzie duchowej

samoobrony, skondensowaną porcję wiedzy czy wizji, równoważnik hasła na murze, ulotkowego apelu, przysłowia, przekazywanego z ust do ust żartu, ostatniego okrzyku przed egzekucją). Jak widać, poetycka pokora i poetycka duma wyrastają z jednego podłoża, ale i zbiegają się w jednym punkcie, ich ostatecznym efektem w poezji jest skrajna asceza słowa, motywowana całym szeregiem względów, od metafizycznych po praktyczne.

Źródło: Stanisław Barańczak, *Najmniej słów*, [w:] tegoż, *Przed i po. Szkice o poezji krajowej...*, Londyn 1988, s. 138–139.

Cytat za: *Literatura współczesna "źle obecna" w szkole. Antologia tekstów literackich i pomocniczych dla klas maturalnych*, oprac. B. Chrzastowska, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991, s. 290-291.

Słownik

haiku

(jap. *haiku*, także: *hokku*, *haikai*) – krótki utwór poetycki składający się najwyżej z 17 sylab rozpisanych na wersy 5-7-5. Często ma charakter żartobliwy, jest rodzajem poetyckiej zabawy słowem. Twórcą gatunku jest Bashō Matsuo, XVII-wieczny poeta japoński. Haiku wiąże się z filozofią zen, która zakłada minimalizm i rezygnację z poetyckiego ja

Nowa Fala

formacja poetycka, która wyłoniła się z ruchu młodoliterackiego w Polsce na przeł. lat 60. i 70. XX w.

kontemplacja

(łac. *contemplatio* – oglądanie) 1. pogrążenie się w myślach 2. przyglądanie się czemuś w skupieniu 3. w mistycyzmie: modlitwa wewnętrzna 4. proces biernego poznawania rzeczywistości przez jednostkę

mistyka

(gr. *mystikós* – tajemny) – sfera duchowości, przejawiająca się pod różnymi nazwami i postaciami w wielu tradycjach religijnych, której istotę określa dążenie do poznania i zjednoczenia z Bogiem czy absolutem

Ilustracja interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z grafiką interaktywną, w której ukryte są wiersze Ryszarda Krynickiego. Na podstawie tych utworów scharakteryzuj gatunek wiersza *haiku*.

Hasegawa Settan, *Śliwa*, ok. 1800 – ok. 1850

Źródło: domena publiczna.

Polecenie 2

Scharakteryzuj tematykę, którą podejmuje Ryszard Krynicki w swoich minimalistycznych utworach.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Utwory do ćwiczeń 1-2

((Czesław Miłosz

Haiku

Oddaj wierzbie
Całą nienawiść, całe pożądanie
Twego serca.

Źródło: Czesław Miłosz, [w:] tegoż, *Haiku*.

((Czesław Miłosz

Haiku

Koniec podróży –
Ciągłe żyję tu – tu,
Tego jesiennego wieczora.

Źródło: Czesław Miłosz, [w:] tegoż, *Haiku*.

((Czesław Miłosz

Haiku

Jakże chciałbym zobaczyć
Między kwiatami o świcie
Twarz Boga.

Źródło: Czesław Miłosz, [w:] tegoż, *Haiku*.

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z haiku japońskiego poety Basho, twórcy gatunku. Udowodnij, że mają one charakter filozoficzny.

Czesław Miłosz, we Wprowadzeniu do zbioru *Haiku*, pisze:

((Czesław Miłosz

Haiku

Z każdego haiku da się odgadnąć całą sytuację piszącego. [...] Nagle ukazuje się człowiek w danej chwili i miejscu, nie musi opowiadać o sobie, ale właśnie pewna bezosobowość, zaczerpnięta z japońskich wzorów, ukazuje go całego w jednym błysku, jak w świetle fleszu.

Źródło: Czesław Miłosz, *Haiku*, Kraków 1992, s. 17.

Wybierz jedno z trzech zamieszczonych powyżej haiku i wyobraź sobie, kim jest człowiek, który je stworzył. Umieść informacje o nim na mapie myśli.

- o Autor haiku

-
-
-
-
-
-
-

Ćwiczenie 3

Określ prawdziwość poniższych stwierdzeń.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Ryszard Krynicki debiutował zbiorem opowiadań.	☐	☐
Ryszard Krynicki jest przedstawicielem Nowej Fali.	☐	☐
Ryszard Krynicki w latach siedemdziesiątych XX w. miał pełną swobodę publikowania swoich utworów.	☐	☐
Poezja Ryszarda Krynickiego ewoluowała od pokory i wyciszenia do buntu i krzyku.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Spośród poniższych polskich twórców wybierz tych, którzy byli przedstawicielami Nowej Fali.

☐ Jarosław Iwaszkiewicz

☐ Ewa Lipska

☐ Stanisław Barańczak

☐ Adam Zagajewski

☐ Wisława Szymborska

☐ Marcin Świetlicki

☐ Ryszard Krynicki

☐ Jan Lechoń

☐ Antoni Słonimski

Ćwiczenie 5

Które z wymienionych cech są charakterystyczne dla gatunku haiku? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐ powiązanie z malarstwem

☐ charakter dydaktyczny

☐ brak środków stylistycznych

☐ wydarzenia dziejące się „tu i teraz”

☐ utwór 17-zgłoskowy o podziale na trzy wersy 5-7-5-zgłoskowe

☐ częste odwołania do świata przyrody

☐ wrażenie ulotności

☐ krótka, skondensowana forma

☐ rymy okalające aba

Wiersz do ćwiczeń 4–6

((Ryszard Krynicki

Issa

Danusi i Adamowi

Issa, o którym niedawno czytałem,
że choć cierpiał niedostatek i biedę
to szczęśliwie dożył starości,
mówi w jednym ze swoich
nieprzetłumaczalnych wierszy:
„Pnij się ślimaczku,

na górę Fudzi
ale powoli”. Powoli.

Nie śpieszcie się słowa i serca.

Źródło: Ryszard Krynicki, *Issa*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, Kraków 2015, s. 151.

Ćwiczenie 6

Po zapoznaniu się z utworem *Issa* określ, jaką funkcję ma zacytowany w nim wiersz haiku.

Ćwiczenie 7

Dlaczego Ryszard Krynicki używa słowa „nieprzetłumaczalny”, skoro podaje brzmienie cytowanego utworu w języku polskim? Wyjaśnij, jak rozumiesz to określenie.

Ćwiczenie 8

Nazwij środek stylistyczny obecny w ostatnim wersie utworu. Określ jego funkcję.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Ryszard Krynicki: **minimalizm haiku**

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
 - 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
 - 4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;
 - 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
 - 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
 - 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
 - 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- II. Kształcenie językowe.
1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

9) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;

II. Kształcenie językowe.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) określa rolę języka w budowaniu obrazu świata.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- Poznaje charakter twórczości Ryszarda Krynickiego.
- Utrwala wiedzę na temat przedstawicieli Nowej Fali.
- Interpretuje utwory Ryszarda Krynickiego z gatunku haiku.
- Charakteryzuje gatunek *haiku*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;

- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel poleca, by uczniowie zapoznali się blokiem tekstowym lekcji *Ryszard Krynicki: minimalizm haiku*. Prosi również, by przeczytali haiku zacytowane w sekcjach „Ilustracja interaktywna” i „Sprawdź się”. Proponuje, by zainteresowani uczniowie wyszukali w internecie (np. w zbiorach on-line oddziałów Muzeum Narodowego) obrazy, które mogłyby ilustrować cytowane haiku. Uczniowie mogą wykonać z nich prezentację.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel prosi wybrane osoby o odczytanie haiku zamieszczonych w materiale. Tłem do ich głosowej interpretacji może być prezentacja malarstwa przygotowana przez uczniów.
2. Później nauczyciel prosi, by uczniowie podzielili się swoimi wrażeniami na temat wysłuchanych utworów. Zadaje pytanie: czym charakteryzuje się haiku jako gatunek? Uczniowie odpowiadają swobodnie, mogą także sięgnąć do słownika zamieszczonego w e-materiale.

Faza realizacyjna:

1. Na początku tej fazy lekcji nauczyciel pyta: Czy łatwo jest stworzyć haiku? O czym trzeba pamiętać? Gdy uczniowie formułują odpowiedzi, nauczyciel dba o to, by nie zapomnieli o refleksyjnym charakterze haiku i o tym, że powinno oddawać ulotność chwili.
2. Następnie prowadzący proponuje, by uczniowie, pracując w parach, spróbowali napisać własne haiku. Można wybrać krąg tematyczny, w którym będą się mieścić utwory, ale nie jest to konieczne.

3. Po upływie wyznaczonego czasu wybrane pary przedstawiają rezultaty swojej pracy. Pozostali uczestnicy zajęć słuchają haiku i starają się określić, jakie jest ich metaforyczne (lub dosłowne) przesłanie. Nauczyciel może ocenić pracę uczniów.
4. W drugiej części fazy realizacyjnej lekcji uczniowie, dalej pracując w parach, rozwiązują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Później wspólnie dyskutują nad rozwiązaniami.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują indywidualnie ćw. 2 z sekcji „Sprawdź się”.
2. Na koniec zajęć nauczyciel prosi wybranych uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach dowiedziałem się..., nauczyłem się...

Praca domowa:

1. Sprawdź, jacy inni autorzy tworzyli haiku po polsku. Przeczytaj kilka utworów i zanotuj swoje refleksje na ich temat.

Materiały pomocnicze:

- Czesław Miłosz, *Haiku*, Kraków 1992.
- Ryszard Krynicki, *Haiku. Haiku mistrzów*, Kraków 2014.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Ilustracja interaktywna” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.